מסורת השרס

ל"ל שלא באחרונות

וסמ"ל שייר תיבה · דבאחרונות איתא והכא ליתא כדקתני לקמן (דף פו.) סדר תעניות כולל מוציאין את התיבה כו' ומותבינן בגמרא בהדיא מתיבה דליתא אלא באחרונות ומשני כי קתני גמי מתריעין

*בקמייתא: **מילי דצינעא** · מתריעין בבית הכנסת וכ"ש בבית הכנסת · **בפרפסיא** · חיבה ברחובה של עיר: **דיקא נמי** · דלכ"ד זה וזה שוין דקתני מתריעין מה אלו יתירות על הראשונות כו' ואלו כ"ד לא קא תשיב גבי אחרונות: **ומ"מ אלו קתני** · דמשמע דווקא: **דסמ"ל קתני לה באידך פירקין** · דמי שפיר מתריעין דהכא תנא גמי דהתם והאי דלא תנא בהאי סמיך אהתם דקתני באחרונות מוציאין התיבה מה שאין כן באמצעיות: **דסמ"ל דאמרי לסבי** · דמסוס דקתני לה באידך פירקין דאמרת דלא הוי שיור, כ"ד גמי דאמרת דשוין מינהו אינא למימר דלא הוי שוין דהא אפי' שיורא גמי לא הוי דבהדיא קתני לה באידך פירקין ואיכא לתרוצי דקמא באמצעיות לא דלכ"ד: **אלא הוי עלם** · היכן לומרה יחיד: **נקוט מלי'ה באידך** · כלומר תרין דבשלם אמצעיות היו מתענין ומתרצת לכולהו הכך מהמייתא הא דקתני בראשונות ולא באחרונות הכך בראשונות לאו דאחרונות ממש מינהו אלא באמצעיות דאיכא לאחרונות אבל בשבע אחרונות לא מיתעבו דכיון דשבע אחרונות לא מינהו אלא דקתני באחרונות ולא בראשונות הכך בראשונות ולא באחרונות ממש מינהו והרשונות: בראשונות ולא באחרונות ממש מינהו אלא באמצעיות דאיכא לאחרונות ומיניקות למיקס בהו והא דקתני באחרונות ולא בראשונות הכך אחרונות: מינהו אלא באמצעיות דאיכא לאחרונות ומיניקות לאחרונות, ואחרונות לראשונות: **בשופרות** · היו עושין התרעות ולשון התרעה כמו תרועה וסתם תרועה-פשוטה לפניה ולאחריה במסכת ראש השנה (דף לד.) ותהכי מתריעין בשופרות כדכתיב (במדבר י) ותקעתם תרועה וגו' הוקעין בשופרות כדי שיכינו לבם לקול השופר ויהיו נכתעים מתפחדים ואם ברכות שהיו מוסיפין ביום התענית היו תוקעין על כל ברכה ובכל אחת שהן י"ח התרעות: **רב יהודה אמר** · מתריעין עונו בקול רם היו טוענים עונו אביו עונו עונו אלהי אברהם עונו עונו אלהי יצחק עונו עונו אלהי יעקב עונו הכל כפי שאומרים בסוף הסליחות אבל עונו דתפלת תענית אומר אפי' בראשונות ואפי' יחיד אומרים בשומע תפלה; ותפלה קרי ליה התרעה' דאי בשופרות' מתריעין' מיבעי ליה ומאן דמפרש עונו של תפלת תענית משמע דהא קתני בסמוך שהן י"ח התרעות וקא פריך מן וסימן לדבר יריחו ואם איתא ליפריך בהדיא י"ח תפלות של שמונה עשרה ברכות מי איכא בשבע תעניות: **אין פוחתין מן שבע תעניות** · באחרונות: **שמונה עשרה ברכות** · שהן מוסיפין ו' ברכות מי"ח עד כ"ד ולכל אחת שלש תרועות: **וסימן לדבר** · שלא תטעה אם התרעה הזו תרועה או תפלה: **יריחו** · דכתיב בה שופרות לשבת אחריה סימן לדבר לומר לך מתריעין כדי שיעמו בדרך שעמדו בשופרות (יהושע ו) ויתקעו בשופרות וגו' וכתיב (שם) ותפול החומה תחתיה: **אלא בשופרות כולי עלמא וכו'** · דהא מתריעין' דקתני הכא במתניתין דעבדינן בתעניות בשופרות: **כי פליגי בענגו** · כי פליגי במתריעין דאמרינן בעצלתא על שאר פורעניות מ"ם עונו גמי התרעה והא דקתני בעצלתא מתריעין' בענגו, ומאן דאמר בשופרות אבל בענגו לא: **מגב** · אחרה כתרגומו: **לירעה** · עוקלת את האדם: **יהושע** · נכנסון בעיניו ובתוכו: **מיכוך** · כמו נתחכך בכותל: **פא לעקה בפה פיא** · אלמא דלעקה פה לא קרי ליה התרעה: **תגלי פיא** · האי תנא דשאר מיני פורעניות סבר לעקה פה לאו שמה התרעה' ואידך סבר כו': **גיים** · וגרין עליה: **נסר** · המתפשט ויולא לחוץ לשמוך את הבתים: **סמטורפא** · כמו ביתים מרופות (חולין דף סד.) שהולכת ועקה ועתידה להיטבע במים: **נעורה** · טעקין לבני אדם שיבואו לעזרה: **ולא לעקה** · תפלה שאין אנו בשומין כל כך שהועיל תפלתו לעשות עליהן בשבת אלמא לעקה פה קרי התרעה' מפי מורי ל"ל לעזרה דקאמר תנא קמא מתריעין דמשמע בקול רם ואמר ליה רבי יוסי לעזרה שיבו מתפללין כל אחד בביתו לעזרה בעלמא: גזר

לאו מלי לתרוצי כדלעיל מילי דבפרהסיא לא קתני: **תני** חדא מתענות בראשונות ולא באחרונות והכא אידך מתענין באחרונות ולא בראשונות ומתני אידך לא מתענין לא בראשונות ולא באחרונות (ג) נקוט מלי'ה בידך · פירש הקונטרס הכא תעניות אמצעיות בידך דכאותם תעניות עוברות ומיניקות מתענות וה"ק מתענות בראשונות פי' בראשונו' ר"ל אמצעיות דהם ראשונות לאחרונו' שהיו חמורות אבל לא באחרונות דנפשי' ולא מלו עבדי להו והא דקתני באחרונות ולא בראשונות הלי אחרונו' היינו אמצעיות וקרי להו אחרונות שהם אחרונות מן הראשונות בתחלה גוזרין שלש תעניות וכן בשניה שלש אבל אין מתענות בראשונות שהם קנים והא דקתני לא בראשונות ולא באחרונות כלומר לא בשלש הראשונות ממש ולא בשבע האחרונות אחרונות ממש

אלא דווקא באמצעיות:

ורב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר עונו · אומר הר"י (ג) והאי עונו לא ר"ל עונו שבתפלת תענית אלא עונו שאומרים בסליחות וביום הכפורים עונו אלהינו עונו אבל עונו דתפלה לא קאמר דהא בשלש ראשונות גמי אמר לה:

ובהן י"ח תרועות וסימן לדבר יריחו · פירוש שביריחו עשו כן שהקיפוה ז' ימים והיו תוקעין בכל יום כמו כן תקנו בתעניות ובכל תענית מוסיפין שם ברכות ועל כל ברכה תוקעין מריעין ותוקעין ל"כ היינו י"ח תרועות:

מתריעין לעזרה · פי' שיבואו לעזור העיר וכו' ומתריעין בפה פירוש והאי תרועה ר"ל מתריעין בפה לאין להתיר תרועה בשופר בשבת רבי

אלא שיורא הוא דהא קתני לה באידך פירקא · והוא הדין דהוה מצי לתרוצי כדלעיל מילי דבפרהסיא לא קתני:

תני חדא מתענות בראשונות ולא באחרונות והכא אידך לא מתענין לא בראשונות ולא באחרונות (ג) נקוט מלי'ה בידך · פירש הקונטרס הכא תעניות אמצעיות בידך דכאותם תעניות עוברות ומיניקות מתענות וה"ק מתענות בראשונות פי' בראשונו' ר"ל אמצעיות דהם ראשונות לאחרונו' שהיו חמורות אבל לא באחרונות דנפשי' ולא מלו עבדי להו והא דקתני באחרונות ולא בראשונות הלי אחרונו' היינו אמצעיות וקרי להו אחרונות שהם אחרונות מן הראשונות בתחלה גוזרין שלש תעניות וכן בשניה שלש אבל אין מתענות בראשונות שהם קנים אבל אין מתענות בראשונות ולא באחרונות ממש ולא בשבע האחרונות אחרונות ממש

אלא דווקא באמצעיות:

ורב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר עונו · אומר הר"י (ג) והאי עונו לא ר"ל עונו שבתפלת תענית אלא עונו שאומרים בסליחות וביום הכפורים עונו אלהינו עונו אבל עונו דתפלה לא קאמר דהא בשלש ראשונות גמי אמר לה:

ובהן י"ח תרועות וסימן לדבר יריחו · פירוש שביריחו עשו כן שהקיפוה ז' ימים והיו תוקעין בכל יום כמו כן תקנו בתעניות ובכל תענית מוסיפין שם ברכות ועל כל ברכה תוקעין מריעין ותוקעין ל"כ היינו י"ח תרועות:

מתריעין לעזרה · פי' שיבואו לעזור העיר וכו' ומתריעין בפה פירוש והאי תרועה ר"ל מתריעין בפה לאין להתיר תרועה בשופר בשבת רבי

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פ"ג מהל' תעניות הלכה ה טוש"ע א"ח סימן תקעה סעיף ה:

עו ב מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ד:

עז ג מיי' שם פ"ב הל' יג טוש"ע שם סימן תקעו סעיף ה:

עח ד מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ט:

עט ה מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ז:

פ ו מיי' פ"ל שם הל' ו טוש"ע שם סימן תקעו סעיף יג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא מתריעין אלא בעקה כשם שהוא ומזעקה כשם שמרעה: (ב) חוס' ד"ה תני כו' לא בראשונות ולא באחרונות אמר רב אשי נקוט מלי'ה דיך פירש הקונטרס נקוט שבלכה תעניות: (ג) ר"ה ורב יהודה טו' אומר הר"י דהאי עונו:

הגהות הגר"א

(א) גמ' אין שותתין משבע שבתן כ"ל בתרעות כנ"ל (ועי' לחם משנה פ"ד מהלכות תעניות הלכה יז):

כ"ק ס:

[נ"ל דתנו] לקמן יפ.

גליון השי"ס

גמרא אמר רב אשי נקוט המלי'ה כעין זה נדה דף כ ע"ב:

נוסח עובדות ומניקות מתענות ניקא בג' התעניות הראשונות, בגמ' מוכח ג' בכ"ד תענות אמצעיות סותרות כל א' את חבירו - אבל בסוף מתרצת כולם

נוסח פירוש "מתריעין" דקתני בראחרונות הוי מתריעין

• לעזרה

• בעננו ("עננו אותנו עננו" כאן הנוסח בסוף הסליחות)

דמתענות: **ירושלמי** עובדות ומניקות מתענות בם' באב ובב' שניות ולא בו' אחרונות: **כתני'** אין נוזרין תענית בתחלה בחמישי כו' עד ר' יוסי אומר כשם שאין הראשונות ולא האחרונות: **כתני'** עברו אלו ולא נענו ב"ד גוזרין עוד כו' · מתריעין דתני בשתר משמיה דרב אמרו התרעה בענגו ומתחבינן [עלה] דרב על הצבור ובהן ז' התרעות וסיפן לדבר יריחו והתרעות דיריחו בשופר הוו · ושנינן בשופר דברי הכל התרעה היא כי פליגי בענגו רב יהודה סבר עענו לאו התרעה היא ורב סבר עענו נמי התרעה היא · ותוב מתחבינן עליה ושאר כל סיני פורענות המתרגשות על השלם כגון חיטוך הגב וכוב צרעה ריתושין ושילוח נחשים ועקרבים לא היו מתריעין אלא צועקין · והגה עענו צעקה היא ואם תאמר שכם עענו התרעה היא נמצא עענו התרעה והיא הצעקה היכי קתני צועקין ולא מתריעין ושנינן תנאי היא יש תנא שקורא עענו התרעה התנן בפירקין [דחסידא] (קרא) על אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוה גיים או נהר

*) מאי ל"ל דהא בפירקין אמרינן דאין מוציאין וכו' .

רבינו גרשום

הא שייר תיבה דבאחרונות איכא ובאמצעיות ליכא אי משום תיבה לאו שיורא הוא דמילי בצינעא קתני כגון מתריעין ונועלין מילי דפרהסיא כגון חיבה שמתריאין לדוב לא קתני ולעולם איכא תיבה באחרונות ולא באמצעיות אבל כ"ד דהני בצינעא אם איתא דליכא באמצעיות הוה קתני שבאילו מתפללין כ"ד ובאילו אין מתפללין כ"ד אלא ש"ם דבאמצעיות איכא כ"ד ולא מצית לתרוצי אב"א באמצעיות ליכא כ"ד ולעולם אמרינן הא דקתני אין בין ג' ראשונות לג' אמצעיות כו' הא לכ"ד שוין דהיכי דבאמצעיות איכא כ"ד ה"נ איכא בראשונות ולא מצית לתרוצי הא דתני שצבור מתפלל י"ם דהא איכא כ"ד אלא מיקמיין ליה ביחיד קעבד מילי תענית צבור ותפשום ביחיד קבע ברכה לעצמו מתניתין נמי דיקא דבאמצעיות איכא כ"ד מה אילו אחרונות יתירות על הראשונות שבאלו אחרונות מתריעין ונועלין אבל לכל דבריהם זה וזה שוין אלמא דכי היכי דאיכא כ"ד באחרונות איכא נמי באמצעיות וכי תימא ה"נ תנא רשייר כלומר דה"נ איכבי ליה למתני שבאילו יש כ"ד ובאילו אין כ"ד אלא ששיירו אבל לכ"ד זה וזה שוין קתני דקתני דתשמע דהוו דוקא דליכא ביניהו אלא להני דתני בהדיא דכי היכי דאיכא כ"ד באחרונות איכא נמי באמצעיות . אי משום תיבה לאו שיורא הוא אלא כיון דשייר כ"ד אלמא ש"ם דכי היכא דבאחרונות איכא כ"ד ה"נ אי"א כ"ד באמצעיות השתא דאתית להכי דתרצית דקתני באידך פרקין דכ"ד לא הוי שיורא כלומר לעולם באחרונות איכא כ"ד ובאמצעיות לא והא דלא קתני שבאילו יש כ"ד ובאילו אין כ"ד משום דקתני לה באידך פירקא דבאחרונות איכא כ"ד ולא באמצעיות והא דקתני אין בין שלש ראשונות לשלש אמצעיות וכו' אמר הא לכל דבריהם זה וזה שוין דכי היכי דבאמצעיות איכא כ"ד ה"נ בראשונות ומצינו לאוקמי הא דקתני שצבור מתפללין י"ם בש"צ בקמייתא דליכא כ"ד ולא ביחיד דאין יחיד קובע ברכה לעצמו : נקוט אמצעייתא בידך כלומר כולהי אמרו דבאמצעיותא מתענות ולא בראשונות ולא באחרונות בראשונות לא דאכתי לא תקוף דוגוא ובאחרונות דקשי עלה להתענות שבעת ימים ומתרצו כולהי הא דקתני מתענות